

J. Zontar, *Zur Problematik der Rechtsarchäologie bei den Völkern Jugowiens*, Wiener Archiv für Geschichte des Slawentums und Osteuropas — Veröffentlichungen des Instituts für osteuropäische Geschichte und Südostforschung der Universität Wien, herausgeg. von Heinrich Felix Schmid und Günther Stökl — Bd. II, Studien zur älteren Geschichte Osteuropas — 1. Teil: Festschrift für Heinrich Felix Schmid; Graz-Köln 1956, stran 170—202.

Začetki pravne arheologije se močno mešajo z začetki pravnega narodopisja kot posebne veje etnografije. Künssberg posveča v svojem sistemu pravnega narodopisja posebno poglavje predmetnim spomenikom pravnega življenja. Predmetne pravne starine na Slovenskem je na podlagi zbranega anketnega in drugega gradiva v doslej najboljše meri obdelal že Zontar pred drugo svetovno vojno. Po Künssbergovem zgledu sem pravne starine sprejel tudi v svoj Očrt slovenskega pravnega narodopisja. Pozneje sem v Pravniku (1954) svoje pojmovanje pravnega narodopisja glede namena, obsega in sistema vede precej bistveno spremenil ter obseg pravnega narodopisja (etnografije) glede predmetnih pravnih starin skrčil, samo obdelavo teh starin v obsegu narodopisja pa postavil na drugačno zasnovo in v sistemski okvir.

Medtem je že Schwerin pravno arheologijo nekoliko emancipiral in začel razvijati iz nje posebno vejo pravne zgodovine. Ta tendenca je v bistvu pozitivna. Prigovarjati je le, da se konvencionalno pojmovanje naziva »arheologija« v tej zvezi ne prilega popolnoma danemu okviru in predmetu vede. Arheologija se praviloma ne ukvarja s poslednjimi stoletji in muzejski razstavni oddelek, ki prikazuje recimo pohištvo iz 16. stoletja, pač ne bo nosil naziva »arheološki oddelek«. Pravno »arheologijo« je treba torej razumeti z dobršnim zrcem soli, saj so njeni predmeti prav lahko šele iz 19. ali celo 20. stoletja. Morda bi bil ustrežnejši naziv »pravno spomeništvó« (Rechtssdenkmalkunde), pri čemer bi kajpada pod spomeniki razumeli premične in nepremične spomenike.

Z gornjo razpravo uvaja avtor pravno — ostanimo pri tem izrazu — arheologijo pri Jugoslovanih. Strinjava se v tem, da ta veda ni več identična s pravnim narodopisjem, čeprav je stičnih točk gotovo mnogo. Mnogo spomenikov — kakor ljudska zborovališča, rovaši, hišna znamenja in podobno — so gotovo predmet obeh panog, vendar enkrat bolj kot pravni predmet, drugi bolj kot predmet ljudske tradicije. Različna zorna kota vplivata na različno sistematično povezavo in delno tudi omejujeta obseg interesa posamezne panoge na določenem predmetu. Dočim zgodovina mer obravnava mere in njihov obseg v celoti in v polni genetični in funkcionalni zvezi, se pravna arheologija ozira bolj na ohranjena merila, medtem ko pravnega narodopisja dekretirana matična merila v mestih ne bodo zanimala v taki meri kot na primer različne kmečke mere. Prepletanje je nujno, težišče posamezne panoge pa dovolj jasno opredeljeno.

Z izredno razgledanostjo po literaturi je avtorju uspelo izdelati izčrpen prikaz pravne arheologije pri Jugoslovanih: Materija je razdeljena v naslednje glavne skupine: kraji (zborovališča, sodni prostori, kraji izvršitve kazni, prangerji), predmeti (tepežne klopi, nošenje sramotilnih kamnov, merila, rovaši, cehovske starine), simboli (žezla), znaki (živinska znamenja, mejniki), oblična dejanja.

Po sami dosedanji zasnovi vede je v bistvu ostalo še pri deskriptivnem informativnem prerezu, kar je v pionirskem in obenem sintetičnem delu te vrste nujno. Kljub temu je avtorju uspelo, da v danem okviru iz deskripcije poseže tu in tam v funkcionalno povezavo, ki pa je v tem okviru ne smemo v polni meri zahtevati, saj gre v bistvu le za pomožno vedo pravne zgodovine, kateri pripada naloga, da dopolni historično-funkcionalno razlago pravno-arheoloških predmetov. Največja avtorjeva zasluga pa je gotovo, da je z že omenjeno široko razgledanostjo po literaturi ustvaril bogato zbirko pravno-arheološkega gradiva trajnega pomena. Da je kaka malenkost iz-

ostala (n. pr. podgorski volilni rovaš, ki je menda edini po obliki in postopku točneje znan), je pri tako razsežnem predmetu nujno.

V precejšnji meri se je avtorju tudi posrečilo, da se je izognil neki nevarnosti, ki so ji izpostavljeni vsi poskusi te vrste: lovu za kuriozitetami. V tej zvezi pa se nam postavlja neko načelno vprašanje: Ali je predmet pravne arheologije resnično v celoti izčrpan? Kje je časovna meja te vede? Da navedemo konkreten zgled: Avtor navaja na primer trogirsko in splitsko sodno loggio, pa tudi arkadno preddverje v dubrovniški rektorski palači, alegorični kip justitije iz 15. stoletja ter podobno. Mestne posvetovalnice so sicer le omenjene, vprašanje razvoja upravnih prostorov občin na splošno pa ni postavljeno. Ta koncept se mi še ne zdi popolnoma dosleden, ker sicer pri drugih predmetih ni opaziti načelne omejitve na srednji vek. Namerala je sicer gotovo neka omejitev na arhaične pojavne oblike. Toda taka omejitev je včasih nekoliko tvegana, saj je arhaičnost dokaj labilen kriterij. Razen tega se mi pa zdi, da bi morala vsaka historična disciplina brez vnaprejšnje omejitve zasledovati razvoj svojega predmeta skozi daljša razdobja, ne da bi se načeloma zadovoljevala samo z nekaterimi primitivnejšimi ali starejšimi in zato kurioznimi pojavi. — Podobno se mi zdi Künssbergov koncept narodopisja premočno usmerjen v izbrane zanimivosti.

Avtor se je v glavnem držal uveljavljenega koncepta. Če mi ta koncept vzbuja neke pomisleke, le-teh ni razumeti kot kritiko vestno opravljenega avtorjevega dela, marveč kot pobudo za razmišljanje o vedi pravne arheologije kot taki ter o njeni teoretični koncepciji. Ob tej priložnosti bi bilo treba postaviti tudi vprašanje, koliko oblična dejanja sodijo v arheologijo.

Svoje pripombe o zamisli vede stavljam ob tej priložnosti na diskusijo. Naj imam z njimi prav ali ne — Zontarjeva razprava bo vsekakor ostala temeljno sintetično delo te vrste pri Jugoslovanih, in to po vsej pravici s svojo kvalitetenostjo tudi zasluži.

Sergij Vilfan

TISKOVNI POPRAVEK

V članku I. Grafenauerja »Slomškov rokopis narodne pesmi ‚Juri s pušo‘« (SE IX, 1956, str. 198, v. 11; str. 202, v. 14 in v. 6 od sp.) zelo moti tiskovna napaka v datiranju Slomškovega potovanja po Kranjskem (in Slomškovega zapisa): od 1. do 10. septembra 1834 namesto 1837.

Ivan Grafenauer.

SLOVENSKI ETNOGRAF

X/1957

Izdal in založil Etnografski muzej v Ljubljani
Za izdajatelja in založbo Boris Orel

Natisnila Triglavska tiskarna v Ljubljani

Naklada 800 izvodov

Dotiskano v oktobru 1957

